

REKONSTRUKTION OCH MEDIA

22 NOVEMBER 2015

Jonathan M. Feldman, Stockholms universitet¹

Media är organiserat i en hierarki, som en del kommunikationsteoretiker kallar en kommunikationskedja, med publiken i botten, eliterna högst upp och journalisterna i mitten.² Mediehierarkin manifesteras som tydligast under kriser och andra sorters nyhetsändelser som ger upphov till intensiv mediebevakning. I Sverige utgör dags- och kvällstidningarna en av de viktigaste informationskällorna för människor. År 1990 uppgav 87 procent att de läste en morgontidning minst tre dagar i veckan och 35 procent läste en kvällstidning minst tre dagar i veckan. År 2014 var dessa siffror nere på 58 respektive 10 procent. Under 2014 läste 38 procent en morgontidning på nätet och 27% läste en kvällstidning på samma sätt.³ SVT:s tittartid har minskat från 43 procent till 35 procent från 2002 till 2007. Under denna tidsperiod har också Sveriges Radios lyssnarandel minskat från 52 till 48 procent. År 2014 var SVT:s TV-tittare 35 procent i motsats till TV4s andel på 30 procent.⁴ Under intensiva perioder av politiskt fokus kan SVT nå ungefär en miljon tittare, till exempel såg 949 000 på partiledardebatten den 6 oktober mellan 20.00 och 21.00.⁵

Ubåtsjakten under 1980-talet utgör i likhet med politiska valvaker ett annat exempel på en period av intensiv mediebevakning som nådde sin höjdpunkt då den sovjetiska ubåten U137 gick på grund vid marinbasen i Karlskrona år 1981.⁶ Den intensiva mediebevakningen ledde till en mer militärt präglad nyhetsrapportering och grundade sig i en logik som kopplade samman en aktuell

¹ Översatt av Salvador Perez, Johanna Hedman och Sanna Lind.

² En författare förespråkar behovet av att revidera ”teorin om propaganda, och röra sig bort från en modell där kontroll över hela kommunikationskedjan innebär att propagandisten kan koncentrera sig på den mest effektiva formen av meddelandeleverans för att maximera attityd- och beteendeeffekterna [...] För närvarande koncentrerar sig moderna teorier på de sätt som regeringarna påverkar kommunikationsprocessen genom att ingripa i förhållandet mellan journalisten och händelsen journalisten rapporterar om. Sådana studier konvergerar med väletablerad litteratur om förhållandet mellan journalister och deras källor.” Se Jerry Palmer, “Review Article: Media Performance and War Efforts”, *European Journal of Communication*, Vol. 20, No. 3, 2005: 382. Den här kritiken av idén om kommunikationskedjan och kontroll längs med den försummar att uppmärksamma hur andra faktorer, exempelvis hur journalister är utbildade, anlitade och eventuellt riskerar att bli avskedade, eller helt enkelt inte bli anlitade, kan påverka rapporteringen mer än en journalists relation till hans källor.

³ Ulrika Andersson, “Dagspressens digitala plattformar alltmer använda – men papperstidningen är fortfarande Betydelsefull”, i *Fragment*, Annika Bergström, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson, red., Göteborgs universitet: SOM-institutet, 2015: 418.

⁴ “TV Året 2014”, Mediemätning i Skandinavien AB, Stockholm, 3 februari 2015. Tillgänglig på: http://mms.se:88/wp-content/uploads/dokument/presentationer/Akademi/2015-02-05_MMS_TV-aret_2014.pdf. Hämtad 17 oktober 2015.

⁵ Dante Thomsen, “Så många såg partiledardebatten”, *Dagens Media*, 7 oktober 2013. Tillgänglig på: <http://www.dagensmedia.se/nyheter/tv/article3775985.ece>. Hämtad 17 oktober 2015.

⁶ Johan Eriksson, “Agendas, Threats, and Politics: Securitization in Sweden” Paper to be presented at the ECPR Joint Sessions, workshop ‘Redefining Security’, Mannheim, Mars 26-31, 1999.

händelse (ubåtar i svenska vatten), ett inramningssystem (*framing system*) med kontinuerliga expertutlåtanden i media. Delar av den här logiken kan förklaras på följande sätt:

När händelser eller kriser av militär karaktär upptäcks finns det en institutionaliserad mekanism för att göra händelser till föremål för säkerhetspolitiskt intresse och sätta dem på dagordningen. Det är skälet till att upptäckten av utländsk ubåtsverksamhet omedelbart hamnade på agendan som ett ”nytt” militärt hot i fredstid under 1980-talet. Marinen och underrättelsetjänsten var redo, och gav snart en enorm mängd information om dessa aktiviteter; det rapporterades om att mer än 500 incidenter under 1980-talet sannolikt var ubåtskränkningar.⁷

Stycket berör dock inte den nyckelroll som en del politiker antog när de utnyttjade hoten för att realisera sina egna politiska ambitioner - de blev politiska entreprenörer, det vill säga någon som försöker mobilisera den allmänna opinionen kring en offentlig fråga där de har mer eller mindre kunskap. Ubåtsjakterna gynnade exempelvis de borgerliga partierna, särskilt Moderaterna, och för Carl Bildt innebar ubåtsjakterna ett politiskt genombrott.⁸

Experter, politiker och journalister

Det akademiska systemet utbildar journalister och många aktivister i sociala rörelser och kan därmed hjälpa till att forma inramningssystemet uppströms.⁹ Nedströms ger experter information som flödar genom hela kommunikationskedjan.¹⁰ Media och politiska entreprenörer använder ofta selektivt experter som de anser vara legitima. Den avgörande roll som urvalet av experter kan spela illustreras av olika nyhetshändelser och hur expertens legitimitet formar inramningen av händelserna. Den svenska militäranalitikern Niklas Granholm som arbetar på FOI (Totalförsvarets forskningsinstitut) utgör ett intressant exempel. Under sommaren 2015 var Granholm det viktigaste inslaget i artikeln ”Ryska ubåtsövningen skickar tydlig signal” i *Svenska Dagbladet*. Granholm hävdade att Ryssland planerade en militärövning i Arktis med tre nya

⁷ Ibid.

⁸ K.-G. Bergström, ”Overkligt med ubåtsjakt igen”, *Expressen*, 18 oktober 2014, <http://www.expressen.se/kronikorer/k-g-bergstrom/bergstrom-overkligt-med-ubatsjakt-igen/>. Hämtad 17 oktober 2015.

⁹ Mark Deuze, ”What is journalism? Professional identity and ideology of journalists reconsidered,” *Journalism*, Vol. 6, No. 4, 2005: 442-464. Se även Jonathan Michael Feldman, ”Turn On, Tune In, Drop In: The New Economy Virtuous Cycle,” *The Global Teach-In*, 3 september 2013. Hämtad på: <http://www.globalteachin.com/turn-on-tune-in-drop-in-the-new-economy-virtuous-cycle>.

¹⁰ Med termen ”uppströms” menar jag att journalister oftast utbildats i universitetssystemet *innan* de börjar arbeta som professionella journalister. De influenser och den diskurs de får ta del av på universiteten bär de med sig när de träder in på arbetsmarknaden. Det innebär att de får delar av sitt inramningssystem och sin ideologi och politiska världsbild genom sin universitetsutbildning. Det en journalist har skrivit i sin arbetsansökan och vad de säger under en arbetsintervju påverkar huruvida de blir anställda eller inte. En viktig influens ”uppströms” är vissa akademikers förmedling av kritiska diskurser om krig, antimilitarism eller ekonomisk demokrati. Med termen ”nedströms” menar jag att journalister kan, oberoende ideologiska influenser, begränsas i sitt arbete på grund av direktiv från producenter och utgivare eller vilken politisk linje som deras chefer har.

kärnstrategiska ubåtar som skulle sända ”en tydlig signal om att Ryssland är på väg mot nytt globalt inflytande.”¹¹

Den här inramningen är baserad på centrala aktörers olika uttalanden, och dessa aktörer består framförallt av militärexperter och politiska entreprenörer. Vi kan börja kartlägga processen genom att undersöka följande data. Först och främst var Granholm den enda källan i den tidigare citerade artikeln. För det andra visar en Google-sökning genomförd 17 oktober 2014 att kombinationen av ordet ubåt och Granholms namn ledde till 616 träffar medan ”Niklas Granholm” gav 2490 träffar. Med andra ord är sökningen ett tecken på att mycket av Granholms medienärvaro är knuten till diskussionen om ubåtar, närmare bestämt 24,7 procent av Google-träffarna. Det är inte förvånande eftersom 33,6 procent av hans närvaro är knuten till Ryssland. I själva verket är en betydande andel av medierepresentationen av olika anhängare eller motståndare till svensk utrikespolitik knuten till omnämnanden av Ryssland eller ubåtar (tabell 1 appendix).

Tabell 1 visar att vissa anti-Nato eller antimilitaristiska talespersoner har vad som skulle kunnas kallas för en rimlig grad av mediemakt, men nyckelrepresentanter som ordföranden för Svenska Freds och Skiljedomstolen hamnar i medieskuggan av representanter för utrikespolitiskt *status quo*. Tabell 1 visar tydligt att rollen som expert och politisk entreprenör vanligtvis innehas av samma person. Politiker, regeringsmedlemmar, kulturarbetare och aktivister måste ofta förlita sig på och utgå ifrån samma inramning som porträtterar Ryssland som ett hot eller potentiellt hot. Det gör det mycket svårt att få utrymme till att formulera alternativa omvärldsanalyser som utgår ifrån andra antaganden. Ibland har politiska entreprenörer som Hans Blix legitima meriter medan vi i andra fall förväntas anta att entreprenören har den nödvändiga expertisen. Värdet av en viss expertis är givetvis relativt, men vissa politiska entreprenörer har djupare förståelse och mer kunskap om vissa frågor än andra.

Det bästa sättet att illustrera problemet är att undersöka i vilken utsträckning vissa termer associerade med en genomgripande syn på utrikesfrågor dyker upp i den offentliga eller akademiska diskursen. Av tabell 2 (appendix) framgår att externa hot mot Sverige har mer representativ makt än en genomgripande utrikespolitik som skulle göra att Sverige verkade för avspänning. Till exempel har sökordet ”förtroendebyggande åtgärder” och ”Ryssland” ungefär 9 000 träffar medan sökningar relaterade till Ryssland som hot har från 23 000 till 28 000 träffar. Tabell 2 visar också att Sveriges nära handelsförbindelser med Ryssland har mindre

¹¹ Olle Nygårds, ”Ryska ubåtsövningen skickar tydlig signal,” *Svenska Dagbladet*, August 2, 2015. Tillgänglig på: <http://www.svd.se/ryska-ubatsovningen-skickar-tydlig-signal/om/det-skarpta-sakerhetslaget>. Hämtad 17 oktober 2015.

medierepresentation än Ryssland som potentiellt säkerhetspolitiskt hot. Den betydelse handeln med Ryssland har för svensk säkerhet nämns nästan aldrig i den akademiska diskursen.

Den nyckelroll som akademien spelar för att reproducera eller forma systemet kan inte förstås till fullo förrän vi undersöker hur legitimiteten hos flera institutioner har förändrats och att vissa institutioner förfogar över större förtroende hos allmänheten än andra (tabell 4 appendix). Allmänheten har generellt inte stort förtroende för kvällstidningen *Expressen* och trots att förtroendet är större för regeringen och riksdagen har även det sjunkit de senaste fem åren. Allmänheten har däremot förhållandevis stort förtroende för svensk radio, tv, dagstidningen *Dagens Nyheter* och, allra mest, det högre utbildningssystemet. Allmänheten har inte bara större förtroende för dessa tre institutioner, nivån har även varit konstant över tid. Detta gäller trots att institutionerna bevisligen reproducerar en medieideologi som filtrerar bort det som systematiskt utmanar *status quo*. Akademiska källor (representerade av Google Scholar) och andra källor (representerade av Google där träffar oftast drivs av återanvändningen av information från nyhetskällor) tenderar att underrepresentera en mer kritisk utrikes- och säkerhetspolitisk diskurs.

I den akademiska diskursen får nyckeltermerna relaterade till externa hot mer uppmärksamhet än hur Sverige skulle kunna minska internationella spänningar och militarism genom att reducera den egna vapenexporten eller genom att främja förtroendebyggande åtgärder. Märkligt nog negligeras handeln med Ryssland som en faktor som formar svensk utrikespolitik och ryska hot behandlas utan större hänsyn till handelns förmildrande effekter. Även om Sveriges handel med Ryssland minskade under 2012 och 2013 var Ryssland Sveriges 13:e största exportmarknad och 7:e största importmarknad (år 2013). Det mest anmärkningsvärda är att Sverige är en av de tio största utländska direktinvesteringarna i Ryssland. Enligt den ryska centralbanken var svenska direktinvesteringarna i Ryssland 15,8 miljarder dollar till och med den 1 januari 2013.¹²

Möjligheterna till ett nytt medieutrymme

Det finns flera begränsningar i både de stora massmediernas makt och i sociala mediernas alternativa legitimitet. Först och främst har digitaliseringen förändrat hur många som tar del av nyheter. Denna sorts förändring ändrar inte nödvändigtvis tidningars makt, men det förändrar var de hittar sin publik. För det andra rör sig de yngre tittarna bort från TV-formatet. Under 2014 la 57 procent av personer i åldrarna 16 till 65 sin tittartid på TV-formatet men i spannet 16 till 29

¹² "Economic relations between Sweden and Russia", Swedish Embassy, Moscow, Russia. Tillgänglig på: <http://www.swedenabroad.com/en-GB/Embassies/Moscow/Business/Economic-relations-between-Sweden-and-Russia/>. Hämtad 28 september 2015.

var siffran bara 36 procent.¹³ Mer generellt tittar allt färre på TV, särskilt i koncentrerad form. För det tredje har yngre personer mindre förtroende för vissa etablerade TV och radioinstitutioner än äldre, men de har fortfarande förtroende för annan etablerad media som SVT, SR och *Dagens Nyheter* (tabell 5 appendix). För det fjärde har förtroendet för sociala medier bland unga, till skillnad från äldres (65-74 år) förtroende till samma medium, en tendens att sjunka snabbare än förtroendet för etablerade medier (tabell 6). En sannolik förklaring är de rapporter som briserade år 2014 om att tusentals konton associerade till Microsoft, Google, Facebook och Yahoo har fått sina data överlämnade till amerikanska myndigheter var sjätte månad som ett resultat av hemliga domstolsbeslut. Den amerikanska underrättelsetjänsten så kallade PRISM-program samlar upp data från mestadels icke-amerikanska internetkommunikationer.¹⁴

Att unga potentiellt rör sig bort från de etablerade massmedierna och de etablerade sociala medierna öppnar upp möjligheterna för engagemang i en medieplattform som ännu inte existerar. Möjligheterna och begränsningarna med en ny medieplattform kan analyseras med hjälp av två medieteorier. Faserna i massmedier kan förstås genom att först uppmärksamma två av de senare faserna i utvecklingen av TV:n. I centrum-periferi-modellen finns det inte längre ett monopol för offentlig TV. I början av 1990-talet började en rad hybridkanaler dyka upp som erbjöd ”all-round-program” men som också liknade public service (TV4 till exempel). Dessa förändringar innebär att det nu är svårare att bibehålla en normativ programpolicy eftersom tittarna själva kan sätta ihop sina egna tablåer som mycket väl kan skilja sig från majoritetens. Dessa mynnar ut i skapandet av nischade program. Utöver det ser vi en guldålder för demografisk ”targeting” vilket innebär att kanaler nu lägger avsevärda ansträngningar på att identifiera stora homogena subgrupper bland tittarskarorna. Denna centrum-periferi-modell blev dominerande under 1990-talet, även om det fanns en betydande rörelse bort från centrum – i Sverige de fem stora: SVT1, SVT2, och de kommersiella kanalerna TV3, TV4 och Kanal 5.

En annan mediemodell är ”upplösningssmodellen” som utmärks av extrem fragmentisering. I detta skede har mediecentrum disintegrerat och tittande är spritt över en myriad av kanaler. Det finns inga kollektiva tittarmönster som kan ses i tid eller rum och tittare delar bara sina tittarupplevelser med andra sporadiskt. Denna modell förutspås vara på plats när ”digitaliseringen är fullt implementerad och det digitala multikanalsystemet är operativt och använt.” Vid denna

¹³ “TV-Året 2014”, op. cit.: 57-58.

¹⁴ Spencer Ackerman and Dominic Rushe, “Microsoft, Facebooks, Google and Yahoo release US surveillance requests”, *The Guardian*, 3 februari 2014. Tillgänglig på: <http://www.theguardian.com/world/2014/feb/03/microsoft-facebook-google-yahoo-fisa-surveillance-requests>. Hämtad 19 oktober 2015.

punkt i utvecklingen finns det inte längre en ”majoritetspublik”. Upplösningssmodellen ligger fortfarande i framtiden även om trenden mot fragmentisering redan är stark.¹⁵

Problemet med prognoser av det här slaget är inte att de inte fullt ut skildrar troliga förändringar i leveransplattformar. Problemet är snarare att de inte skildrar potentialen i en tillbakagång till en tidigare modell där allmänheten sökte ett mer aktivt förhållande till att skapa innehåll och forma medienätverken. Sådana nätverk kan fylla det vakuum som skapats av fragmentiseringen. Därtill misslyckas dessa prognoser med att förklara populariteten hos en rad hårt mediebevakade event såsom välgörenhetsgalor eller Melodifestivalen.¹⁶ För det andra kan bakgrunden till möjligheterna och begränsningarna också delvis ses i politikens medialisering, ett koncept utvecklat av Jesper Strömbäck. Han har formulerat en teori i vilken media vinner makt mot både mellanmänniska kommunikationer och politiker och därmed etablerar sig som ett agendasättande system relativt oberoende av båda. Media blir därmed mindre känsligt för politiker och politiker blir mer känsligt gentemot media. Vad som saknas i det här perspektivet är att det misslyckas med att förklara hur medieinstitutioner kan förlora legitimitet, hur face-to-face kommunikation kan kombineras, och hur legitimitet och idéers ursprung kan spela en viktig roll. Det är här som rekonstruktiv media kommer in i bilden.

Rekonstruktiv media

Idén bakom rekonstruktiv media är att media kan bli ett verktyg med vilket det är möjligt att omforma samhället genom demokratiska principer. Kontrollsystemen enligt vilka politiker hålls ansvariga gentemot allmänheten blir svagare i ett samhälle som präglas av byråkrati eller i ett politiskt system där fackföreningarna och andra institutioner försvagats. Även massmedia har byråkratiserats när den stöpts om i enlighet med rådande passiviserande mekanismer, det vill säga när ett fåtal medieaktörer dikterar villkoren för en passiv massa. Sociala medier som alternativ till denna modell kommer att nå en återvändsgränd på grund av flera faktorer som innefattar: a) användandet av mediekommunikation som ett substitut till face-to-face dialog, b) den potentiella innehållslösheten i sociala medier som ett återanvändningssystem för intellektuellt innehåll som utvecklats någon annanstans, c) spridningen av kommunikation som ett potentiellt svagt svar på både politikernas och medias koncentrerande makt.

¹⁵ Anna Edin, “Times Have Changed: On the Relationship Between Swedish Public Service Television and the Viewing Public”, *Nordicom Review*, Vol. 27, No 2: 61-72. Tillgänglig på http://www.nordicom.gu.se/sites/default/files/kapitel-pdf/242_edin_2.pdf. Hämtad 19 oktober 2015.

¹⁶ Se Georg Cederskog, “Hela Sverige skramlar: Artisteliten manifesterar för flyktingarna”, *Dagens Nyheter*, 29 september 2015. Tillgänglig på <http://www.dn.se/kultur-noje/musik/hela-sverige-skramlar-artisteliten-manifesterar-for-flyktingarna/> “Nearly 200 million people watch Eurovision 2015”, Eurovision TV, 2015. Tillgänglig på http://www.eurovision.tv/page/news?id=nearly_200_million_people_watch_eurovision_2015. Hämtad 24 oktober 2015.

Det rekonstruktiva alternativet kan förklaras på följande sätt: tyngdpunkten ligger på förhållandet mellan politiken (regeringen/staten), media och en mobiliserad grupp medborgare. Medan Strömbäck diskuterar vad som är eller inte är antingen politiskt eller drivet av media gör han inte skillnad mellan vad media förmedlar och organiserar och vad som förmedlas och organiseras av ett nätverk medborgare. I boken *Communication Power* skriver Manuel Castells att ”om du tänker annorlunda kommer kommunikationsnätverk fungera annorlunda under förutsättningen att inte bara du, men även jag och många andra väljer att bygga nätverken som omger våra liv.”¹⁷

Det grundläggande problemet som illustreras ovan är separationen av kunskap och makt, där kunskap är djupgående analyser och idéer om omfattande problem och där makt är förmågan att stödja medvetenhet, förverkligande av idéer och implementering av reformer. Vi kan därför definiera det rekonstruktiva projektet på följande vis. Först och främst är innehållet i media lika viktigt som dess form. Studiecirkel kan spela en nyckelroll genom att analysera sociala problem och sedan presentera djupgående lösningar för allmänheten. I ovanstående exempel skulle det involvera att främja idéer som att skapa civila alternativ till vapentillverkning, skapa jobbstegar till kvalificerade jobb för marginaliserade grupper och att länka samman grön teknologi till kooperativ som tillverkar energisystem lokalt. Information genereras av grupper som använder media snarare än tvärtom, att media använder grupperna. Om man elektroniskt länkar samman flera sådana grupper kan de utbyta idéer. Poängen med att ett sådant system är att det bygger på interaktion och delaktighet snarare än att några få aktörer förmedlar nyheter till en passiv publik. Idag väljer media att iscensätta idén med en gemenskap genom att sätta ett dussin människor som har de valt ut i en studio. Istället skulle media kunna användas för att länka samman grupper och människor som kommunicerar med varandra i realtid.

För det andra betyder inte oberoende från regeringen eller staten samma sak som att utnyttja det oberoendet för massmobilisering. Om en grupp som organiserar en händelse som de kan utforma och styra både (a) vinner medias uppmärksamhet och (b) organiserar sina egna medier för att koppla händelsen över flera utrymmen (definieras av båda platserna och distributionskanaler)¹⁸ och sedan kombinationen av (a) och (b) blir media mer beroende av gräsrotternas mobilisering. Castells skriver: ”Det faktum att politiken i huvudsak utspelas i media

¹⁷ Manuel Castells, *Communication Power*, New York: Oxford University Press, 2009: 432.

¹⁸ Med en plats menas en geografisk punkt där människor samlas. Distributionskanal syftar på olika mötesplatser där personer träffas eller idéer sprids (museum, radiosändningar eller massmöten).

betyder inte att andra faktorer [...] inte är betydande för att avgöra resultatet av politiska tävlingar. Inte heller innebär det att media är makthavare [...] de är en arena för maktackumulering.”¹⁹

För det tredje, makten som styr vad som sägs och görs av media är vanligtvis antingen politiker eller medieproducenter/ägare av mediekoncerner. När politiker anpassar sig till massmedia början media att styra innehållet. Det innebär att media inte längre reflekterar vad en politiker säger utan sätter själv agendan. Ett exempel på detta skulle kunna vara debatten om svensk utrikespolitik enligt vilka de grundläggande antaganden om ett potentiellt ryskt hot etablerats under de veckor, månader och år av svensk nyhetsrapportering. Debatten är alltså upplagd från början och kan ofta begränsa utrymmet för vad en politiker kan säga. Som tabell 1 (appendix) visar kan politiker, politiska entreprenörer eller intellektuella skilja sig åt i vilka idéer de förmedlar beroende på vilken diskurs de företräder. Men tabell 2 (appendix) visar tydligt att det finns en ojämn utveckling och representation av idéer; vissa idéer anses vara bättre än andra idéer.

Alternativet till båda är utformandet av ett medborgarnätverk som drivs av en social rörelse. Det skulle kunna leda till att när en grupp politiker har större mediemakt och kontroll över information och beslutsfattande känner sig media tvunget att reproducera eller relatera till det.

Det behövs studier och analyser av vad staten, till skillnad från massmedia, reagerar på. En politiker skulle i teorin kunna titta på den ojämna fördelningen av makt mellan idéer och helt enkelt besluta sig för att stödja de idéer som är mest populära vid det givna tillfället. Med detta som bakgrund kan vi se Moderaternas senaste positionsändring i frågor som migration och tiggeri som ett möjligt svar på konkurrensen från Sverigedemokraterna. Alternativt kan vi se att allmänheten, på grund av en ojämn fördelning av makt mellan idéer, beslutar att stödja parti X som blir mycket populärt. När ett annat parti, säg Y, försöker tävla med X, betyder det att de enbart reagerar på politik eller media? Det rekonstruktiva alternativet utgår ifrån att det existerar en tredje möjlighet, det vill säga att en grupp kan förespråka och organisera sig runt och stödja idéer som finns längre ned i hierarkin men som är knutna till genomgripande lösningar.

Flera modeller visar hur det är möjligt att kombinera sociala medier med faktisk handling. Dessa modeller inkluderar: (a) Occupy-rörelsen och arabiska våren, som byggde på mekanismer som Twitter och Facebook, (b) Global Teach-In den 25 april 2012 som byggde på kommunikation via e-post, en webbsida och interaktiv datorbaserad kommunikationsmjukvara. Problemet med Occupy-rörelsens horisontella karaktär visade sig vara ett ganska svagt inre pedagogiskt utbildningssystem. På grund av det började rörelsen att fokusera på taktiken att ockupera parker

¹⁹ Ibid., 194.

och andra offentliga platser istället för att formulera alternativ politik och upprättande av nya institutioner.

Medieforskare utgår ifrån att allmänheten antingen är konsumenter av massmedia (som radio och TV) eller användare av sociala medier. Den tidigare tenderar att betona en organisationsform där innehållet är skapat av få men förmedlat till många, ägandestrukturer och beslutsfattningsbyråkratier. Den senare tenderar att betona den ytliga kontrollen användaren av sociala medier har över sitt eget Twitter eller Facebook-konto. Den senaste NSA-relaterade skandalen började ifrågasätta denna ytliga kontroll och det ledde till förlorad legitimitet. Problemet kvarstår dock att det är skillnaden mellan den förra och den senare typen av media som ofta leder till centraliserad kontra decentraliserad ytlighet. Det är givetvis möjligt att föra fram ”djupt” innehåll på nätet och sociala medier. Problemet är att det mest sofistikerade innehållet kräver förhållandevis sofistikerade mottagare. Dessa mottagare är ofta få till antalet och skamfilade av den strukturella ytligheten i universitetssystemet och i de sociala rörelserna.²⁰ Termen strukturell ytlighet innebär att aktörer som i teorin främjar upplysning egentligen gynnar ytlighet. Denna ytlighet uppstår genom en så kallad ersättningseffekt där en idé som låter radikal ersätter en som verkligen är radikal. Radikal betyder i sammanhanget något som angriper ett problems grundorsaker.

Gapet mellan intellektuella och genomgripande lösningar har dokumenterats av flera analytiker.²¹ De hävdar att det inte bara är tillräckligt att peka ut eliter eller etablissemangen som vilseledande. Istället kan den oppositionella vänstern själv vara inne på fel spår. Kort sagt dras många intellektuella till idéer högt upp i hierarkin. Detta fokus på populära koncept ger de intellektuella en följarskara, forskningsmedel, berömmelse, möten med politiker och så vidare. I ett sådant system avancerar den enskilde intellektuelles makt, men inte nödvändigtvis kunskap eller lösningar. Den klassiska brytningen mellan intellektuella och allmänheten analyserades av C. Wright Mills i *The Sociological Imagination*. Där argumenterar Mills för att intellektuella bör blottlägga strukturer snarare än att enbart redogöra för abstrakta idéer eller empiriskt drivna banaliteter.²² Alternativen kräver: (a) identifiering av orsakerna till problemen, (b) utvecklandet av djupgående lösningar och planer, (c) skapandet av maktmekanismer för att främja lösningarna med, och (d) nödvändiga kontrollsysteem, väl designad implementering, feedback-system och översikt.

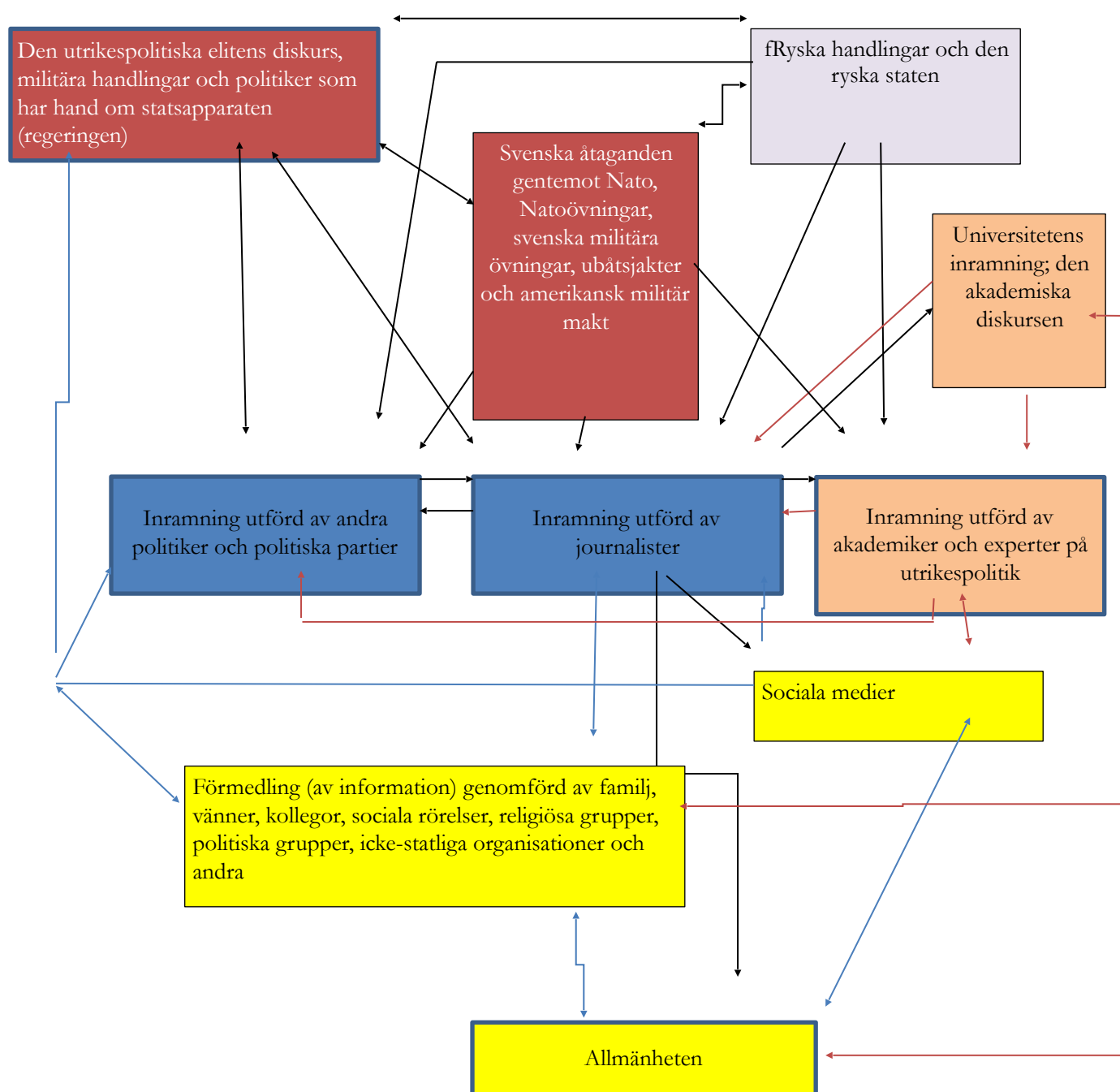
²⁰ Se Jonathan M. Feldman, “After Iowa and New Hampshire”, *Counterpunch*, 8 januari 2008. Tillgänglig på: <http://www.counterpunch.org/2008/01/08/after-iowa-and-new-hampshire/>. Hämtad 19 oktober 2015.

²¹ Se Adolph Reed, Jr., “Black Particularity Reconsidered”, *Telos*, Vol. 172, No. 39: 71-93.

²² C. Wright Mills, *The Sociological Imagination*, New York: Oxford University Press, 2000.

Appendix

FIGUR 1: NYCKELINFLUENSER OCH KOMMUNIKATIONSKEDJAN BAKOM DEN
UTRIKESPOLITISKA OPINIONEN

TABELL 1: REPRESENTATION AV OLIKA POLITISKA ENTREPRENÖRER I SVENSK MEDIA. UTFÖRD 17 OKTOBER 2015

Namn	Bakgrund	Google-träffar förnamn och Ryssland-sökning på svenska	Google-träffar förnamn och ubåt – sökning på svenska	Antal träffar förnamn i Google	Antal följare på Twitter	Antal omnämningar i Dagens Nyheter	Antal omnämningar i SVT Play
Anhängare av hotkonstruktioner rörande Ryssland eller av det nuvarande utrikespolitiska paradigmet							
Carl Bildt	Tidigare statsminister och utrikesminister	133,000	13,000	628,000	450,137*	9,405	50
Niklas Granholm	Försvarexpert	836	616	2,490	NA	15	0
Peter Hultqvist	Nuvarande försvarsminister	58,700	14,500	171,000	NA	458	30
Sverker Göranson	Pensionerad ÖB (2009 – 2015)	14,800	8,800	61,500	NA	198	13
Linda Nordlund**	Bloggare och politiker	3,060	983	21,900	4,820	29	1
Birgitta Ohlsson**	Riksdagsledamot	51,500	26,400	234,000	62,445	798	19

TABELL 1: REPRESENTATION AV OLIKA POLITISKA ENTREPRENÖRER I SVENSK MEDIA. UTFÖRD 17 OKTOBER 2015

Namn	Bakgrund	Google-träffar förnamn och Ryssland-sökning på svenska	Google-träffar förnamn och ubåt – sökning på svenska	Antal träffar förnamn i Google	Antal följare på Twitter	Antal omnämningar i Dagens Nyheter	Antal omnämningar i SVT Play
Motståndare till Nato, hotkonstruktioner rörande Ryssland och till det nuvarande utrikespolitiska paradigmet							
Hans Blix	Tidigare diplomat och nedrustningsförespråkare	9,500	1,620	352,000	NA	819	6
Anna Ek	Ordförande för Svenska Freds och Skiljedomstolen	3,820	1,090	41,200	3,547	57	9***
Sven Hirdman	Tidigare svensk ambassadör i Ryssland och Nato-motståndare	5,590	1,650	10,900	NA	164	2
Stina Oscarson	Kulturarbetare och Natomotståndare	79,600	9,660	169,000	NA	174	2
Maj Wechseltmann	Kritiker av svensk utrikespolitik och filmskapare	7,490	583	19,400	290	0	0
Gudrun Schyman	Partiledare för Feministiskt Initiativ och Nato-motståndare	67,100	31,200	372,000	108,508	3,653	31

Kommentar: Sökningar på namn genomförs alltid med det fullständiga namnet placerat inom citattecken.

Förklaring:

NA – Icke-tillämpbar, icke-tillgänglig eller okänd.

* 37,711 följare på ett separat konto på svenska.

** Natoförespråkare

*** Det här är förmodligen en överrepresentation på grund av sökmotorns begränsningar.

**TABELL 2: SVENSK SÄKERHET, UTRIKESPOLITIK OCH NYCKELTERMERS
MEDIEREPRÉSENTATION PÅ GOOGLE OCH YOUTUBE**

Nyckelterm	Google-sökning 18 oktober 2015. Antal träffar:	Youtube-sökning 18 oktober 2015. Antal träffar:	Google Scholar-sökning 18 oktober 2015. Antal träffar:
“omställning från försvars produktion”	0	0	0
“omställning till civil produktion”	258	0	2
“Ryskt hot mot Gotland”	350	0	1
“Swedish weapons exports”	401	0	9
“invasion mot Sverige” Ryssland	504	0	7
“Svensk handel med Ryssland”	1,190	0	0
“Swedish trade with Russia”	1,350	0	6
“Swedish arms exports”	1,660	22	41
“Swedish security policy”	5,440	1	500
“Ryska hotet mot Sverige”	7,500	1	2
“hotet från Ryssland”	8,050	74	58
“Svensk säkerhet”	8,850	19	116
“förtroendeskapande åtgärder” Ryssland	9,040	0	56
Putin “Hot mot Sverige”	17,800	7	27
“Ryssland” “hot mot Sverige”	23,200	7	128
“Svensk vapenexport”	28,500	405	75
“Swedish defense”	51,100	177	3,300
“Svenska försvaret”	165,000	1,590	828

**TABELL 3: SÖKTERMER RELATERADE TILL SVENSK SÄKERHET, UTRIKESPOLITIK OCH
DERAS MEDIEREPRÉSENTATION I GOOGLE SCHOLAR**

Sökterm	Google Scholar-sökning 22 september 2013	Google Scholar-sökning 22 september 2015	Absolut förändring över tid
“Swedish weapons exports”	7	9	2

“Swedish arms exports”	33	41	8
"Svensk vapenexport”	52	75	23
“Swedish security policy”	353	498	145
“Swedish defense”	2,770	3,270	500
“Svensk säkerhet”	40,200	48,100	7,900

Källa: författarens sökningar på Google Scholar

TABELL 4: FÖRÄNDRINGEN I LEGITIMITET: ANDEL AV ALLMÄNHETEN MED FÖRTROENDE FÖR LISTADE INSTITUTIONER

År	<i>Expressen</i>	Regeringen	Riksdagen	Sveriges Radio och TV	<i>Dagens Nyheter</i>	Högre utbildningsväsendet
2007	9	NA	40	48	57	62
2008	17	41	42	52	58	62
2009	14	47	40	41	57	64
2010	13	62	55	48	52	65
2011	14	51	46	47	50	62
2012	14	53	48	48	50	64
2013	10	50	45	48	52	65
2014	10	41	42	47	52	64

Källa: “Förtroendebarmeter 2014: Allmänhetens Förtroende för Institutioner, Politiska Partier, Massmedier & Företag”, SIFO AB, Stockholm, 3 juni 2014. Tillgängligt på: http://medieakademien.se/wpcontent/uploads/2014/03/2014_MedieAkademins_Fortroendebarmeter_140228.pdf. Hämtad 18 oktober 2015.

TABELL 5: PROCENTANDEL SOM HAR STORT FÖRTROENDE FÖR FÖLJANDE MEDIEINSTITUTIONER

Media	Yngre, ålder 16-29	Äldre, ålder 65-74
SVT	69	72
SR	68	77
Google	59	40
<i>Dagens Nyheter</i>	54	54
Wikipedia	46	29
TV4	34	32

Twitter	15	4
Facebook	14	11

Källa: "Förtroendebarmeter 2014: Allmänhetens Förtroende för Institutioner, Politiska Partier, Massmedier & Företag", SIFO AB, Stockholm, 3 juni, 2014. Tillgänglig på: http://medieakademien.se/wpcontent/uploads/2014/03/2014_MedieAkademins_Fortroendebarmeter_140228.pdf. Hämtad 18 oktober 2015.

TABELL 6: PROCENTANDEL AV PERSONER MELLAN ÅLDER 16 TILL 29 SOM HAR FÖRTROENDE FÖR FÖLJANDE MEDIEINSTITUTIONER FRÅN 2013 TILL 2014

Media	2013	2014	Procentuell förändring
Facebook	31	14	-17
Google	76	59	-17
Twitter	28	15	-13
SR	79	68	-11
SVT	79	69	-10
TV4	43	34	-9
Lokaltidning	54	46	-8
Aftonbladet.se	20	12	-8

Källa: "Förtroendebarmeter 2014: Allmänhetens Förtroende för Institutioner, Politiska Partier, Massmedier & Företag", SIFO AB, Stockholm, 3 juni 2014. Tillgänglig på: http://medieakademien.se/wpcontent/uploads/2014/03/2014_MedieAkademins_Fortroendebarmeter_140228.pdf. Hämtad 18 oktober 2015.

TABELL 7: MEDIALISERINGSLOGIKEN OCH REKONSTRUKTIVA ALTERNATIV

Nyckelfaktorer		(A) Premedialisering	(B) Postmedialisering	(C) Rekonstruktiv media
(1)	De viktigaste informationskällorna	Upplevelser eller interpersonell kommunikation	Media	Studiecirklar sammanlänkade med media som organiserar sig efter dessa diskussioner och därmed blir en förlängning av "face to face" samtal
(2)	Medias beroende	Media framförallt beroende av politiska institutioner	Media framförallt oberoende av politiska institutioner	Media beroende av gräsrotsmobiliseringar

(3)	Medias innehåll	Medias innehåll dikteras främst av politiska intressen och perspektiv	Medias innehåll dikteras främst av medias intressen och perspektiv	Etablerad media börjar, som en följd av att de reagerat på de stora mobiliseringarna i stöd för alternativa reformer, rapportera om alternativa och kritiska perspektiv. De sociala rörelsernas sätt att organisera sig gör alltså att de lyckas förmedla sitt innehåll.
(4)	Vad politiska aktörer styrs av	Politiska aktörer styrs främst av politisk logik	Politiska aktörer styrs främst av medias logik	Politiska aktörer är mottagliga för demokratisk media

Källa: Jesper Strömbäck, "Four Phases of Mediatization: An Analysis of the Mediatization of Politics", *Press/Politics*, Vol. 13, No. 3: 228-246.